

Emne 3: Arbejderklassen og socialismen i Danmark

Opgaveformulering:

- Med udgangspunkt i oplysninger fra mindst to fremstillinger skal du først kort præsentere hovedtanker i den socialistiske ideologi og dernæst gøre rede for arbejderklassens opståen og udvikling i Danmark fra o. 1870 til o. 1900.
- Foretag herefter en retorisk analyse af opinionsteksten fra Socialisten (1871) med fokus på fremstillingen af arbejderens situation.
- Foretag videre en kildekritisk analyse af Det Socialdemokratiske Arbejderpartis 1888-program med fokus på baggrunden for de politiske målsætninger for arbejderklassen.
- Diskuter og vurder afslutningsvist socialistiske skrifers betydning for arbejdernes organisering i Danmark. Inddrag såvel opinionsteksten fra Socialisten (1871) som artiklen "Maalet er fuldt!" af Louis Pio i denne del af opgaven.

Bilag:

- Det Socialdemokratiske Arbejderpartis 1888-program
- Opinionstekst fra Socialisten (1871)

Det Socialdemokratiske Arbejderpartis 1888-program

Fra: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/det-socialdemokratiske-arbejderpartis-1888-program/>

Kildeintroduktion:

På Gimlekongressen i 1876 blev det første partiprogram for Det Socialdemokratiske Arbejderparti vedtaget. Programmet forblev partiets grundlæggende principprogram frem til 1913, men det blev dog løbende underkastet ændringer, som det bl.a. var tilfældet i programmet her fra 1888. Som følge af de første ledere Louis Pios og Paul Geleffs flugt til Amerika i 1877 og den økonomiske krise, der prægede det meste af Europa, stod Det socialdemokratiske Arbejderparti dog allerede i 1878 i en større politisk krise, der medførte en omorganisering af partiet. Der skete således en formel adskillelse af parti og fagbevægelse, men under tæt samarbejde omkring partiet, der tog navn til Socialdemokratisk Forbund.

Der blev i den forbindelse ikke ændret i selve partiprogrammet fra 1876, men det lykkedes så småt at få vendt krisen, og i 1884 lykkedes det at få to socialdemokrater valgt ind i Folketinget. I slutningen af 1880'erne begyndte der internt i partiet en diskussion om partiets fremtidige politiske kurs. Dette medførte, at der den 12.-14. juli 1888 blev afholdt den første rent politiske partikongres i Socialdemokratisk Forbund. De nye tider såvel politisk som organisatorisk nødvendiggjorde en revision af programmet fra 1876.

Arbejdet er Kilden til al Samfunds-Rigdom og Kultur, og hele Udbyttet bør tilfalde dem, som arbejder.

I det nuværende Samfund er Arbejdsmidlerne (Grund, Jord, Fabriker, Maskiner, Samfærdselsmidler osv.) tagne i Besiddelse af Kapitalisterne, som saaledes har tilvendt sig Udbyttet af Aartusinders Arbejde. Kapitalisternes Herredømme over Arbejdsmidlerne er Aarsag til politisk Ufrihed, social Ulighed samt Splid mellem Nationerne, hvilket skaber Elendighed for Samfundets produktive Medlemmer og forøger Proletariatets Rækker. Kapitalherredømmet hindrer en paa Retfærdighed grundet Samfundsordning og fremmer planløs Produktion, hvorved uhyre Værdier gaar til Grunde.

Det er Socialdemokratiets Opgave at befri Arbejdet fra den udbytende Kapitalisme. Alle Partier, som ikke anerkender denne Opgave for at være Statens Øjemed, er lige overfor Socialdemokratiet en reaktionær Masse.

Socialdemokratiets Hovedformaal

Gaaende ud fra forannævnte Grundsætninger tilstræber det danske Socialdemokrati at opnaa den offentlige Magt i Samfundet for ved Hjælp af dette lovlige Vaaben at gøre alle Arbejdsmidler til Folkets fælles Ejendom. Kun ved at lægge den nuværende af Privatkapitalister, Aktieselskaber, Staten og Kommunen ledede Produktion ind under Folkets umiddelbare Ledelse og Kontrol, ved altsaa at ophæve det bestaaende Lønarbejde, vil Produktionens Udbytte kunne fordeles efter en retfærdig Maalestok. Den folkelige Lovgivnings Middel til at gennemføre Samfundsproduktionens store Værk er Ekspropriation (Tvangsafstaaelse mod Erstatning) af Arbejdsmidlerne.

Det danske Socialdemokrati virker nærmest i national Ramme. Det anerkender dog i fuldeste Maal, at Socialismen ikke blot er et nationalt eller lokalt Spørgsmaal, men kræver teoretisk og praktisk Støtte af alle Landes Arbejdere. Socialdemokratiets Opgave i alle Lande maa være alle Menneskers fuldkomne Frigørelse uden Hensyn til Køn, Race eller Nationalitet.

Det danske Socialdemokrati fordrer som Statens Grundlag og som Overgang til det socialistiske Fællesarbejde i Agerbrug, Industri og Samfærdsel, samt til Beskyttelse for det arbejdende Folk og til Fremhjælpning af dets Økonomiske Vel:

1. Almindelig, lige og direkte Valgret med hemmelig Afstemning til alle Stats- og Kommuneinstitutioner for Mænd og Kvinder fra 22 Aars Alderen. Valgdagen skal være en almindelig Fridag.
2. Indførelse af Etkammersystemet.
3. Al udøvende og al lovgivende Myndighed i Statens Anliggender er hos Folket gennem den af dette valgte Repræsentation. Vigtigere Love sættes under almindelig Folkeafstemning. Statens Administration staar direkte under Folkerepræsentationen.
4. Fuldstændig Presse-, Forenings- og Forsamlingsfrihed, hvorved Folket kan tilkendegive sine Tanker i Ord og Skrift.
5. Folkeopdragelsesinstitutioner, organiserede af Staten. Fælles, gratis og forpligtende Skoleundervisning i konfessionsløse Statsskoler. Oprettelse af Børneopdragelsesanstalter ved Staten.
6. Religionen erklæres for en Privatsag.
7. Afskaffelse af den staaende Hær. Indførelse af almindeligt Folkeværn.
8. Staten overtager alle Samfærdselsmidler samt de Industriarter, der frembringer Folkets Livsfornødenheder.
9. Licitationssystemet ved alt offentligt Arbejde bortfalder. Arbejdets Udførelse overlades til Arbejdernes Organisationer og ledes af dertil af Staten eller Kommunen beskikkede Mænd.
10. Fideikommisser^[1] og Præstegaardsjorder inddrages, og anden til Salg værende Landejendom købes af Staten. Ved de Staten tilhørende Landejendomme tilstræbes Fællesdrift under Statens Tilsyn.
11. Staten organiserer billig Adgang for jordbesiddende Landarbejdere til at erholde fornøden Driftskapital.
12. Staten fører Tilsyn med private Fæste-, Leje- og Tyendehuses Opførelse, Indretning og Benyttelse.
13. Offentlig Statistik angaaende Arbejderforholdene.
14. Alt Arbejde af Børn under 14 Aar forbydes i Fabriker og Værksteder.
15. Indførelse af direkte Skat med stigende Skala. Arverettens gradvise Afskaffelse.

16. Afskaffelse af Skatter og Love, som skaber en uretfærdig Varefordyrelse for Befolkningen.
17. Indførelse af en Maksimalarbejdsdag. Mænds og Kvinders Arbejde i de forskellige Industrigrene betales efter samme Tarif.
18. Kontrol med Arbejds- og Lønforhold ved Oprettelse af Voldgiftsretter og Domstole (Arbejderkamre) til at dømme i Stridigheder mellem Kapital og Arbejde.
19. Tjenestefolks Ligestillelse med andre Arbejdere i politisk og retslig Henseende.
20. Forbud mod Søndags-, Helligdags- og Natarbejde, som ikke er samfundsnødvendigt.
21. Sundhedskontrol med Arbejderboliger og de Tjenestefolk anviste Opholdssteder. Kontrol med Arbejdspladser, Fabriker og Værksteder ved Mænd valgt af Arbejderne.
22. Retslig Bistand i hver Henseende. Offentlig og mundtlig Retspleje. Nævningedomstoles indførelse.
23. Afskaffelse af Cellesystemet samt Adskillelse af Fængslede i to Grupper: a) de, hvis Lovovertrædelser berøver borgerlige Rettigheder; b) de, hvis Handlinger ikke faar denne Virkning.
24. Kontrol med Fængselsarbejdet paa en saadan Maade, at de frie Arbejdere ikke lider under Konkurrencen. Forbud mod Overdragelsen af Straffefangers Arbejdskraft til private Kapitalister.
25. Indførelse af Heldagsskoler. Staten drager Omsorg for, at der ydes hvert Barn i Kommuneskolerne gratis og fuld Kost. Skolemateriellet leveres gratis.
26. Staten bør drage human Omsorg for Syge, Gamle og Arbejdsinvalidere.

Ordforklaringer m.m.

[1] Fideikommissar: Formuer, som gods eller kapital, der er båndlagte til bestemte formål.

Opinionstekst i Socialisten

Den følgende opinionstekst blev bragt i ugebladet Socialisten i 1871.

Ugebladet Socialisten startede i juli 1871 og blev udgivet af Louis Pio, Harald Brix og Povl Geleff. Tekstens afsender er anonym.

Langt mod Syd, under varmere Himmelstrøg, ligger den store Ørken Sahara . . .

Paa et Fladerum, der er 160 Gange større end Danmark, hersker det letbevægelige Flyvesand uindskrænket og kvæler alt Spor af Vegetation. Som en glødende Kugle hænger Solen paa den stedse skyløse Himmel. Luften sitrer ved dens Straalers varmende Kraft, og Sandet brænder som Ild ved Berørelsen. 5

Den ulykkelige Rejsende, der møjsommeligt arbejder sig fremad paa den umaadelige Slette, pines af Tørst. De fine Sandpartikler klæber sig ved hvert Aandedrag fast til hans Gane, Øjnene hovner op, og Solstraalerne, der falder lodret ned paa hans Hoved, forvirrer Tankerne og bringer Blodet til at suse for hans Ører. 10

Men se! Just som han fortvivlet vil bukke under for Anstrængelserne, viser Frelsen sig i det Fjærne. En smilende Sø udbreder sig for hans matte Blik, store Palmetræer beskygger dens Bred, og hinsides det spejklare Vand knejser uendelige Rækker af sønderbrudte Søjler, som var det Ruiner af Oldtidens mægtigste Templer. 15

Da styrker Haabet hans Kraft. Senerne spændes, Øjet bliver klart, og med bevingede Skridt iler han frem mod Maalet. Dog, naar han kommer til Stedet, er der kun Sand og atter Sand; i Horisonten står Billedet endnu, men han kan ikke længere tvivle: det er F a t a M o r g a n a, det bedrageriske, gøglende Luftsyn, der har vist sig for ham. Hans sidste Kræfter svinder, Sandstormen rejser sig og hvirvler tætte Støvskyer op mod Himlen, Jorden svinder under hans Fødder, og han begravnes i den uhyre Ørken, for efter maaske hundrede Aars Forløb at komme tilsyne igen som et Skelet, hvis blege, grinende Dødningehoved kan minde de senere Rejsende om Vejens Farer. 20 25

☆☆☆

Som Vandrerens Gang gennem Ørkenen, saaledes har Arbejderens Gang været gennem Historien. 30

Trællende arbejder han sig frem fra Vuggen til Graven, medens Sulten sønderriver hans Indvolde, og Sorg og Ulykker, Haan og Foragt gør hans Øjne røde af Graad. Ryggen bøjes, Knæerne mattes, Blikket sløves; mekanisk udfører Legemet sin Dont, medens Sjælen sover. 35

Men naar han vil til at segne under Byrden, da indtræder der et

Vendepunkt. En ny Religion eller en og anden Statsomvæltning viser ham pludselig Udsigten til et lykkeligere Liv, en ædlere Anvendelse af Kræfterne. Da luer den udødelige Sjæl op i det forpinte
40 Legeme, da svulmer Kræfterne, da glimter Aanden, da rejser han sig til Stordaad og Heltebedrifter; da viser han sine forbavsede Tyranner, hvorledes Geniet kan skjules under Pjalterne som en Gnist under Asken, for ved det første heldige Lufttræk at blusse op til en Flamme, der kaster sit lysende Skær over en hel Tidsalder.
45 Men desværre! Naar overmenneskelige Anstrængelser har bragt ham til det Sted, hvor han troede, at Maalet laa, saa er dette igen rykket ud i Horisonten. Lykken var et *F a t a M o r g a n a*, fremgøglet af en eller anden blandt hans snedige Tyranner, der ønskede at benytte Arbejderens Samsonskræfter i *sin* Tjeneste. Da gribes han
50 af Fortvivlelsen; Ulykkerne slaar sammen over hans Hoved, han kæmper iblinde og ligger under i Kampen. – Hans blegede Ben genkalder i fremtidige Slægters Erindring, hvormeget Mod og Kraft der allerede er forbrugt paa den møjsomme Vej, der fører til Menneskedens Frigørelse og Lykke!

55

☆☆☆

Intet Under derfor at Arbejderen er mistænksom. Intet Under at han med vantro Mine lytter til de højere staaende Klassers Fortællinger om de underfulde Resultater, han vil kunne opnaa, hvis han blot vil være rolig og lade dem handle. Nej, Luftslothenes Tid maa
60 og skal være forbi. Kraftigt og sikkert maa Arbejderen skride frem ad Enighedens og Organisationens Vej, han maa *samle alle Kræfter* og selv udføre det Befrielsens Værk, som Alverdens Doktrinære og Absolutister ikke i Aarhundreder har bragt ham et Skridt nærmere mod.
65 Lad saa længe nok Luftsynet skinne, hvad enten det er i Form af »Arbejderboliger« eller »Kasser« af alle mulige Slags! vi ved jo dog, at det hele er et Bedrag, og at det for et roligt Øje vil opløse sig sent eller tidligt til Taage eller Støv.